Tukea tarjolla – SeAMKin opiskelijoiden arvioita hyvinvointia ja opintojen edistymistä tukevista palveluista

11.3.2022

Korona haastaa korkeakoulujen tukipalvelut

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisee yhteistyökumppaneineen neljän vuoden välein valtakunnallista Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimusta (KOTT). Uusimman, joulukuussa 2021 julkaistun tutkimuksen tulokset ovat hätkähdyttäviä. Joka kolmas korkeakouluopiskelija ja naisopiskelijoista jopa 40 % kärsii ahdistuksen ja masennuksen oireista. Opiskelijoilla psyykkisiä oireita ja kuormittuneisuutta ilmenee suhteessa enemmän kuin koko aikuisväestössä. Lisäksi ammattikorkeakouluopiskelijoista lähes 17 % on todettu oppimiseen vaikuttava sairaus tai vamma, esimerkiksi lukivaikeus tai tarkkaavaisuushäiriö. Nämä eivät voi olla vaikuttamatta myös opiskelukykyyn. (KOTT 2021.)

Koronan vaikutuksista korkeakouluopiskelijoiden hyvinvointiin ei vielä ole saatavilla kattavaa tutkimustietoa. KARVIn alustavassa katsauksessa (Poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä… 2020) on todettu, että korona-aikana opiskelijoiden on ollut vaikea ylläpitää motivaatiota. Opiskelijoiden työmäärä on noussut itseopiskelun viedessä enemmän aikaa. Opiskelijoiden itseohjautuvuuden valmiudet kuitenkin vaihtelevat suuresti. Lisäksi katsauksessa todetaan, että joillakin aloilla harjoittelujen peruuntuminen tai siirtyminen on tuottanut stressiä ja pitkittänyt opintoja. Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK ry on omassa selvityksessään korostanut yhteisöön kiinnittymisen ja osallisuuden kokemusten tärkeyttä. Selvityksen mukaan yli 60 prosentilla opiskelijoista opiskelumotivaatio on korona-aikana laskenut ja stressi kasvanut. (AMK-opiskelijoiden etäopiskelukyselyn tulokset 2021; ks. myös AMK-opiskelijoiden kokemuksia etäopiskelusta vuoden 2020 poikkeustilanteessa.)

Korkeakoulut ja niiden yhteydessä toimivat opiskelijakunnat tarjoavat opiskelijoille erilaisia hyvinvointia ja opintojen etenemistä tukevia palveluja. Kuten edellä olevat tutkimukset osoittavat, tuen tarve tuskin on ainakaan vähentynyt korona-aikana. Tarkkaa tietoa siitä, missä määrin opiskelijat hyödyntävät eri palveluja ja miten tärkeinä he niitä pitävät, ei kuitenkaan ole ollut saatavilla.

Tämä artikkeli pohjautuu Seinäjoen ammattikorkeakoulun (SeAMK) opiskelijoille marraskuussa 2021 tehtyyn kyselyyn, johon vastasi yhteensä 639 tutkinto-opiskelijaa (noin 11 % kaikista opiskelijoista). Kysely toteutettiin osana Seinäjoen ja Jyväskylän ammattikorkeakoulujen sekä niiden opiskelijakuntien (SAMO ja JAMKO) yhteistä Opiskelijahyvinvoinnin yhteiskehittäminen (OHKE) -hanketta.

Joka viides SeAMKin opiskelija ei ole käyttänyt tukipalveluja

Kysely tarkasteli olemassa olevien opiskelijahyvinvoinnin palveluiden käyttämistä ja niiden tärkeyttä opiskelijalle itselleen. Kyselyvastauksista käy ilmi, että SeAMKin tutkinto-opiskelijat hyödyntävät monipuolisesti erilaisia palveluja hyvinvointinsa ja opintojensa etenemisen tukena. Kuitenkin joka viides kertoo, ettei ole käyttänyt mitään kyselyssä mainituista tukipalveluista. Tuloksiin on jonkin verran saattanut vaikuttaa se, ettei kyselylomakkeessa erikseen avattu, mitä esimerkiksi ”opinto-ohjaajan palveluilla” tai ”opettajan tarjoamalla tuella” tarkoitetaan. Osa vastaajista ei välttämättä ole mieltänyt esimerkiksi opettajan oppitunnin lomassa antamaa ohjausta varsinaiseksi tukipalveluksi.

Joka tapauksessa tukipalveluja käyttämättömien osuutta voi pitää yllättävän suurena. Kyselylomakkeen avoimissa kysymyksissä vastaajat saattoivat avata kokemuksiaan. Näyttää siltä, että ainakin osin palvelujen käyttämättömyyttä selittää se, etteivät palvelut ole tuttuja tai että niiden saavuttamista pidetään hankalana.

”En tiedä mistä tuollaisia palveluja on tarjolla.” ”Ei näistä kaikista yllä mainituista ole edes tiennyt.” ”…Aikoja ei saa varattua….”

Lisäksi yksiköiden välillä tuloksissa on huomattavia eroja. SeAMK Ruoka -yksikön vastaajista 34 % ja SeAMK Tekniikan vastaajista 32 % kertoo, ettei ole käyttänyt mitään kyselyssä tiedustelluista tukipalveluista. SeAMK Sosiaali- ja terveysalalla näin on vastannut vain 11 %. Opiskeluajan suhteen tarkasteltuna eniten palvelujen ulkopuolelle jääviä on ensimmäisen vuoden opiskelijoissa (26 %), mitä voidaan pitää ymmärrettävänä. Mitä pidemmälle opiskelut etenevät, sitä monipuolisemmin kertyy myös kokemusta erilaisista palveluista.

Eniten hyödynnetään opinto-ohjaajan, opiskeluterveydenhuollon, opettajien ja it-tuen palveluja

Kyselyssä tiedustelluista palveluista vastaajille tutuimpia ovat opinto-ohjaajan (41 % vastaajista kertoo joskus hyödyntäneensä), opiskeluterveydenhuollon (38 %), opettajien (32 %) ja it-tuki Jelpparin (32 %) palvelut. Vähiten on mainittu korkeakoulupastorin ja digitutorien tarjoamia palveluja. Etenkin viimeksi mainittu palvelukokonaisuus on kiinnostava, koska samaan aikaan it-tuen palveluja käytetään yleisesti. Onko kyse siitä, ettei digitutoroinnin kaltaiselle vertaistuelle ylipäänsä ole tarvetta, eikö palvelusta olla tietoisia vai eikö tukea ole saatavilla silloin, kun sitä tarvitsisi? Mahdollista on myös, että joskus neuvoa on helpompaa kysyä ammattilaiselta kuin paljastaa osaamattomuuttaan toiselle opiskelijalle. Seuraavat sitaatit ovat poimintoja kyselyn avoimista vastauksista.

”Opettajien tuki auttaa jaksamaan ja jatkamaan opinnoissa.” ”Opettajilla on tässä asiassa suuri merkitys, sillä he auttavat kyseisen opintojakson suorituksessa mahdollisuuksien mukaan.” ”Valitettavasti en ole kokenut että opettajilta olisi mahdollisuutta saada tukea, vaikka se olisi yksi merkittävimmistä tukimuodoista.

Opettajille pitäisi olla enemmän aikaa/mielenkiintoa/osaamista tukea opiskelijoita eri tavoin.” ”Lämmin ilmapiiri saa isoilta vaikuttavat ongelmat oikeisiin mittasuhteisiin. On myös ollut mukavaa kuulla, kun opettajat ovat oikeasti kiinnostuneita tulevaisuuden suunnitelmista.” ”Opon tsemppaaminen opintoihin on ollut ihan älyttömän tärkeää ja että on ollut joku apuna listaamassa mitä opintojen eteen pitää vielä tehdä.” ”Opon apu aina tärkeää, sinne ohjauduin itse ensimmäisenä, kun alkoi tuntua etten jaksa”

Yksi kiinnostava havainto ovat suuret vaihtelut opinto-ohjauspalveluja koskevissa vastauksissa. SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri -yksikön vastaajista peräti 62 % kertoo hyödyntäneensä opinto-ohjaajan tarjoamaa tukea. SeAMK Ruoka -yksikössä vastaava luku on vain 28 % ja SeAMK Tekniikassa 29 %. Tulos on hämmentävä etenkin siksi, että viime vuosina opinto-ohjauksen käytänteitä on SeAMKissa pyritty määrätietoisesti yhdenmukaistamaan. Niin ikään kirjaston ohjauspalvelujen käyttö painottuu koulutusaloittain. Sosiaali- ja terveysalan opiskelijoista 25 % on käyttänyt kirjaston ohjauspalveluja, SeAMK Tekniikan opiskelijoista vain 9 %. Voisiko selityksenä olla jopa korkeakoulukirjaston sijainti kiinteistössä, johon on sijoittunut valtaosa sosiaali- ja terveysalan opetuksesta?

Yksikön lisäksi opinto-ohjauksen käyttöä näyttäisi selittävän mm. opiskelijan sukupuoli (naiset käyttävät kaikkia palveluja miehiä useammin) ja opintojen aloitusvuosi. Ensimmäisen vuoden opiskelijoista vain 28 % mainitsee hyödyntäneensä opinto-ohjaajan tarjoamaa tukea, mutta kolmannen vuoden opiskelijoista näin vastaa jo 54 %. Täysin päinvastainen tulos saadaan tarkasteltaessa opiskelijakunnan tarjoamia palveluja (kyselylomakkeessa kohtina ”opiskelijatutoreiden tarjoama tuki” sekä ”opiskelijakunta SAMOn palvelut”). Niiden käyttö painottuu opintojen alkuvaiheeseen.

Kyselyn taustakysymyksissä ei tiedusteltu sitä, suorittaako vastaaja opintojaan päivä- vai monimuotototeutuksena. Monimuoto-opiskelijoista monet opiskelevat työn ohella, jolloin heillä voi olla opiskelijoille suunnattujen tukipalvelujen ohella käytössä esimerkiksi työnantajan kustantamia hyvinvointipalveluja, kuten työterveyshuolto. Niin ikään monet monimuoto-opiskelijat asuvat Seinäjoen ulkopuolella, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa mahdollisuuteen hyödyntää korkeakoulun palveluja. Toisaalta tämäkään selitys ei ole aukoton. Esimerkiksi SeAMKin vuoden 2021 opiskelijatilastot osoittavat, että koulutusaloittain verrattuna monimuoto-opiskelijoiden suhteellinen osuus on suurin sosiaali- ja terveysalalla, jonka opiskelijat käyttävät eniten myös erilaisia korkeakoulun tukipalveluja.

Itselle tuttuja palveluja arvostetaan – mutta myös pelkkä tieto palvelusta voi riittää

Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan tarjolla olevien palvelujen tärkeyttä itselle viisiportaisella asteikolla (1 = palvelu ei ole lainkaan tärkeä ja 5 = palvelu on erittäin tärkeä). Pääsääntöisesti voidaan todeta, että mitä enemmän palvelua on käytetty, sitä tärkeämmäksi sen merkitys arvioidaan. Korkeimpia keskiarvopistemääriä saavat opettajien tarjoama tuki, opiskeluterveydenhuollon palvelut ja opinto-ohjaajan tarjoamat palvelut, jotka kaikki saavat keskiarvopistemäärän 4,3.

Opiskelijoilla oli myös mahdollisuus avoimissa vastaukissa kommentoida kysymyksiä. Kommenteissa nousi esille opiskelun todellisuus ja erilaisten tukipalvelujen tärkeys.

”Opiskelu on ajoittain todella rankkaa ja uupumisen riski on nykyaikana vallitseva. On todella tärkeää, että tästä aiheesta puhutaan ja opiskelijat ovat tietoisia, että apua on saatavilla kiitos siitä!” ”… on tärkeää tietää, että tukea ja apua on saatavilla monesta eri paikasta ja taholta.”

Arvio palvelujen tärkeydestä ei kuitenkaan riipu pelkästään omasta kokemuksesta. Neljänneksi tärkeimmäksi palveluksi on arvioitu opintopsykologin palvelut (keskiarvopistemäärä 3,8,), jota kuitenkin kertoo käyttäneensä vain 12 % vastaajista. Tämä kuvastaa hyvin sitä, että pelkkä tietoisuus palvelun olemassaolosta voi olla merkityksellinen. Opiskelijalle on tärkeää tietää, että hän voi tarvittaessa hakeutua opintopsykologin vastaanotolle, vaikka ei olisi kyseistä palvelua tähän mennessä tarvinnutkaan. Tämä käy ilmi myös seuraavista avoimiin kysymyksiin annetuista vastauksista.

”Paljolti vaikuttaa jo pelkkä mahdollisuus ottaa yhteyttä eri tahoihin ja tietää, että joku jeesaa ja tukee tarvittaessa. Mitään en sanoisi “ei lainkaan tärkeäksi”, vaikka en itse palveluita käyttäisikään.” ”Mielestäni kaikki edellä mainitut kohteet ovat tärkeitä. Itse en ole käyttänyt läheskään kaikkia palveluita, mutta se että palveluita tarjotaan ja niitä on mahdollista käyttää, on erittäin tärkeää.” ”Vaikka itsellä ei vielä ole tarvetta ollut, on helpottavaa tietää, että tällaisia mahdollisuuksia on olemassa ja helposti saavutettavissa.”

Kaikkien kyselyssä mainittujen palvelujen osalta naisopiskelijat pitävät niitä tärkeämpinä kuin miesopiskelijat. Vastaajan iän vaikutus arvioihin on kiinnostava. Opettajien, it-tuki Jelpparin ja kirjaston palveluja arvostavat erityisesti yli 35-vuotiaat vastaajat. Opinto-ohjaajan, opiskeluterveydenhuollon ja opintopsykologin palvelut taas korostuvat alle 25-vuotiaiden vastauksissa. Tuloksia voi osaltaan selittää se, että vanhempien ikäryhmien opiskelijoista monet ovat monimuoto-opiskelijoita, jotka ovat samanaikaisesti työelämässä. Tällöin esimerkiksi työterveyshuollon palvelut ovat heidän käytettävissään.

Kehittämistoimien vaikutuksia seurataan

Opiskelijahyvinvoinnin yhteiskehittäminen (OHKE) -hankkeen tavoitteena on osaltaan kehittää opiskelijoille suunnattuja tuki- ja hyvinvointipalveluja sekä parantaa niiden saavutettavuutta. Hankkeen yhteydessä myös seurataan toimenpiteiden vaikutuksia. Nyt toteutettu kysely on tarkoitus toistaa syksyllä 2022.

Mervi Lehtola, osaamisen kehittämisen päällikkö, Seinäjoen ammattikorkeakouluSirpa Laitinen-Väänänen, johtava tutkija, Jyväskylän ammattikorkeakouluSusanna Kanninen, tutkimusassistentti, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Lähteet

AMK-opiskelijoiden etäopiskelukyselyn tulokset. 6.5.2021. Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK. https://samok.fi/wp-content/uploads/2021/05/amk-opiskelijoiden-etaopiskelukyselyn-tulokset-2021.pdf (1.3.2022)

AMK-opiskelijoiden kokemuksia etäopiskelusta vuoden 2020 poikkeustilanteessa: Kooste opiskelijakuntien toteuttamien kyselyiden tuloksista kevään 2020 poikkeustilanteesta. 15.5.2020. Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK. https://samok.fi/wp-content/uploads/2020/05/amk-opiskelijoiden-kokemuksia-etaopiskelusta.pdf_.pdf

(1.3.2022)

Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus (KOTT) 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/korkeakouluopiskelijoiden-terveys-ja-hyvinvointitutkimus-kott- (1.3.2022)

Poikkeuksellisilla opetusjärjestelyillä vaikutuksia tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen oppimiseen – Poikkeustilanne toi digiloikan, mutta oppimisen tuki ei ollut riittävää. 14.1.2020. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus KARVI. https://karvi.fi/2020/12/14/poikkeuksellisilla-opetusjarjestelyilla-vaikutuksia-tasa-arvoiseen-ja-yhdenvertaiseen-oppimiseen-poikkeustilanne-toi-digiloikan-mutta-oppimisen-tuki-ei-ollut-riittavaa/